

ערי מקלט

"מכה איש ומת מות יומת. ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתו לך מקום אשר ינוס שמה. וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקהונו למות" (שמות כא יב-יד)

"וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן ארצה כנען. והקרייתם לכם ערים ערי מקלט ותהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה. והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ממות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט. והערים אשר תתנו שש ערי מקלט ותהיינה לכם. את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט ותהיינה. לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם ותהיינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה. ואם בכלי ברזל הפהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח. ואם באבן יד אשר ימות בה הפהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח. או בכלי עץ יד אשר ימות בו הפהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח. גאל הדם הוא ימית את הרצח בפגעו בו הוא ימתנו. ואם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדיה וימת. או באיבה הפהו בידו וימת מות יומת המכה רצח הוא גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו. ואם בפתע בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה. או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפול עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו. ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה. והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש. ואם יצא יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה. ומצא אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם. כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל ארץ אחזתו. והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיתכם בכל מושבתיתכם. כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח ועד אחד לא יענה בנפש למות. ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת. ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן. ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו. ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני ה' שכן בתוך בני ישראל" (במדבר לה)

שש ערי מקלט - (מכות ט) מגיד שאע"פ שהבדיל משה בחייו ג' ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען (ספרי).
את שלש הערים וגו' - (מכות שם) אף ע"פ שבארץ כנען ט' שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי השוה מנין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפישו רוצחים דכתיב (הושע ו) גלעד קרית פועלי און עקובה מדם.
עד מות הכהן הגדול - שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים. אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול.
ד"א לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו.

"אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש. לנס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שגא לו מתמל שלשם ונס אל אחת מן הערים האל וחי. את בצר במדבר בארץ המישור לראובני ואת ראמת בגלעד לגדי ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד מא-מג)

אז יבדיל - נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילים ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען
אמר משה מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה.

"כי זכרית ה' אלקיך את הגוים אשר ה' אלקיך נתן לך את ארצם וירשתם וישבת בעריהם
ובבתיהם. שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה. תכין לך הדרך
ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלקיך והיה לנוס שמה כל רצח. וזה דבר הרצח אשר ינוס
שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שגא לו מתמל שלשם. ואשר יבא את רעהו ביער
לחטב עצים ונדחה דו בגרזן לכרת העץ ונשל הפרזל מן העץ ומצא את רעהו ונת הוא ינוס אל
אחת הערים האלה וחי. פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחס לבבו והשיגו כי ירבה הדרך והכהו
נפש ולו אין משפט מות כי לא שגא הוא לו מתמול שלשום. על כן אנכי מצוה לאמר שלש ערים
תבדיל לך. ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך פאשר נשבע לאבתך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר
לתת לאבתך. כי תשמור את כל המצוה הזאת לעשתה אשר אנכי מצוה היום לאהבה את ה' אלקיך
וללכת בדרךיו כל הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. ולא ישפד דם נקי בקרב ארצך
אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה והיה עליך דמים. וכי יהיה איש שגא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו
נפש ונת אל אחת הערים האלה. ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו ביד גאל הדם
ומת. לא תחוס עיניך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך" (דברים יט א-ג)

תכין לך הדרך - מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים.
ושלשת את גבול ארצך - שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט כשיעור מהלך שיש
ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל.
ונשל הברזל מן העץ - יש מרבתינו אומרים נשמת הברזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הברזל
לחתיכה מן העץ המתבקע והיא נתזה והרגו.
ואם ירחיב - כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני.
ויספת לך עוד שלש - הרי תשע. ג' שבעבר הירדן וג' שבארץ כנען וג' לע"ל.

"וינדבר ה' אל יהושע לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם את ערי המקלט אשר דברתי
אליכם ביד משה. לנוס שמה רוצח מכה נפש בשנגה בבלי דעת והיו לכם למקלט מאל הדם. ונס
אל אחת מהערים האלה ועמד פתח שער העיר ודבר באזני זקני העיר והיא את דבריו ואספו אתו
העירה אליהם ונתנו לו מקום וישב עמם. וכי ירדף גאל הדם אחריו ולא יסגרו את הרצח בידו כי
בבלי דעת הכה את רעהו ולא שגא הוא לו מתמול שלשום. וישב בעיר והיא עד עמדו לפני העדה
למשפט עד מות הכהן הגדול אשר יהיה בימים ההם אז ישוב הרוצח ובא אל עירו ואל ביתו אל
העיר אשר נס משם. ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קרית ארבע
היא חברון בהר יהודה. ומעבר לירדן ירחו מזרחה נתנו את בצר במדבר במישור ממטה ראובן ואת
ראמות בגלעד ממטה גד ואת גולן בפשון ממטה מנשה. אלה היו ערי המועדה לכל בני ישראל ולגר
הגר בתוכם לנוס שמה כל מכה נפש בשנגה ולא ימות ביד גאל הדם עד עמדו לפני העדה" (יהושע כ)

קולטות בעבה"י המזרחי רק לאחר עבה"י המערבי (רש"י לבמדבר לה, דברים ז)

אולי נובע מכך שכל קדושת עבה"י המזרחי הוא רק כטפל או כדינא דבר מצרא של עבה"י המערבי וע"כ מקבלות את תוקפם רק לאחר כיבוש עבה"י המערבי. וזו אולי הסיבה שהתעקש משה רבינו שעבה"י המזרחי ירשו בני גד וראובן רק לאחר שיכבשו את עבה"י המערבי. הרבי מלובאביץ מנמק שבאותו הזמן כיון שהיו במחיצת משה רבינו לא היו צריכים את ערי המקלט כי היו בדבקות ברבש"ע "חיים כולכם היום". (לימים, עבה"י המזרחי - האזור שפעם לא היו צריכים בו מקלט לרוצח בשגגה הפך להיות המקום בו נפשי רוצחים יותר מאשר בעבה"י המערבי).

רוצח במזיד ובשגגה

"משום דבגלעד נפשי רוצחים" (רש"י במדבר לה יד) "רבים מקשים הא אין ערי מקלט אלא להורג בשוגג" (ט"ז).

גם ההורג בשגגה מכונה רוצח. כיון שנפשי רוצחים אזי חיי אדם זולים בעיניהם ולא נזהרים מספיק, וגורם שיהיה אף ריבוי הורגים בשגגה (גור אריה למהר"ל)

מות הכהן הגדול (במדבר לה, יהושע כ)

מדוע מות הכה"ג משחרר רוצח מעיר מקלטו?

א) מיתת צדיקים מכפרת.

ב) לכה"ג יש אחריות לכך שנהרג מישוהו אף בשגגה, ובמות האחראי אין יותר צורך שיענש ההורג. עד מות הכהן הגדול - שהוא בא להשרות שכונה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים. אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול. ד"א לפי שהיה לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו (רש"י) ג) מות הכה"ג הוא הצרה, הכאב והאבל הנורא ביותר שיש בישראל (רמב"ן:???) וכן מצינו שהזמן שכל ישראל בכו - הוא דווקא על מות אהרן הכהן הגדול. עפ"ז ניתן לומר שמות הכה"ג מקטין את הכאב ממותו של קרוב המשפחה שמת מן הרוצח בשגגה. וע"כ כבר לא יהיה חס ליבם לפגוע בו.

כי יכרית ה' אלוקיך את הגויים

"כי יכרית ה' אלוקיך את הגויים אשר ה' אלוקיך נותן לך את ארצם, וישבת בעריהם ובבתיהם.

שלוש ערים תבדיל לך... לנוס שמה כל רוצח" (דברים יט א-ג)

מדוע בפרשת רוצח בשגגה, מדגישה התורה את הגויים אשר גרו בארץ ואשר מתיישב בעריהם ובבתיהם? מדוע לא לכתוב כבכל מצווה הנוהגת בארץ "כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר ה' אלוקיך נותן לך" (דברים יז ב) או "כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוקיך נותן לך..." (שם יז יד)? ישיבתנו במקום שבו גרו לפני כן גויים, היא שגרמה שיהיה בנו רוצח בשגגה, שבתי הגויים בארץ מבטאים תרבות ורוח (אהלי יעקב הוסיאטן). הגויים טמאו הבתים במעשיהם ע"כ ציווה להרוס הבית עד היסוד כפי שהיה צריך לטהר את העולם מדור המבול (האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל ד"ת צאנו א תרלו)

מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים (רש"י לדברים יט)

"ר' אליעזר בן יעקב אומר: מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם" (מכות

י:). מקלט היה כתוב על פרשת דרכים - בכל מקום שהיו שני דרכים מפוצלים אחד פונה לעיר מקלט,

היה עץ תקוע באותו דרך וכתוב בו מקלט (רש"י)

ערי מקלט לעתד"ל

"ואם ירחיב ה' אלוקיך את גבוליך... ויספת לך עוד שלוש ערים" (דברים יט ח)
"בימי המלך המשיח מוסיפין שלוש אחרות על אלו השש" (רמב"ם ה' רוצח פ"ח הל"ד)
מה צורך לעתד"ל בתוספת ערי מקלט, וכי יתרבו הרוצחים, והרי אפילו באוה"ע "לא ישא גוי אל
גוי חרב"?! (ליקוטי התורה מהאר"י הק', ש"ך עה"ת, משכיל לדוד ועוד)

- א. הרמב"ם עצמו כותב שבימות המשיח לא ישתנה דבר מדרך הטבע ואף ידרש המשיח לעשות מלחמות א"כ ימשיכו להימצא אף הורגים בשגגה שידרשו עבורם ערי מקלט.
- ב. אין צורך לומר שיתרבו רוצחים, אלא שהארץ תתרחב אף לארצות קיני קניזי וקדמוני, ויש צורך שגם באזורים נוספים ימצא בפתרון זמין וקרוב לנסים אל ערי המקלט.
- ג. "כל זרעו של הבל נתחייבו מיתה... וזה תיקונם שיהו נהרגים, ואם יבוא הקץ מחמת הזכות ויתקיים אחישנה בעוד שלא נשלם עדיין תיקון זרעיותו של הבל, ובאשר יעבור רוח הטומאה מן הארץ ולא יהיו רוצחי מזיד, יסבב השי"ת שיהרגו בשוגג ויתחייבו ההורגים גלות, ובאשר שישתלמו זרעיותו במהירות, לכן צריך להוסיף ג' ערי מקלט" (ליקוטי התורה מהאר"י הק')
- ד. "השי"ת יסבב סיבות שיהרגו ע"י אנשים שנכשלו בחטא הידוע, למען יתכפרו בגלותם על חטא הידוע הקדום, ובוודאי אפילו אותם שכבר מתו בלא תשובה כלל מחטא זה, יביאם השי"ת אז בגלגול ויסבב סיבות כנ"ל, למען יתכפרו בערי המקלט העתידות, ובלאו סיבות אלו מאין ידעו שצריכין לכפרה שיבואו לערים האלו להקלט" (שם משמואל שופטים תרע"ו)
- ה. לעתד"ל יצטרכו לערי מקלט לכל ההורג נפש בשגגה בזמן הגלות, כרבי ישמעאל שכתב בפנקסו "כשיבנה ביהמ"ק אביא חטא שמנה" (הרבי מלובאביץ)

לעתד"ל לא ישתנה הדין ובכ"ז יתרבו ה"רוצחים בשגגה". לא יהיה זה מתוך נפילה רוחנית ומוסרית אלא להיפך שהרגישות והזהירות בישראל תתגבר.

"ואם ירחיב ה' אלוקיך את גבולך" לא רק גאוגרפית אלא אף ובעיקר היכולת להכיל ולחוש ולדאוג ולקחת אחריות על דברים, אירועים, תופעות ותנועות שלפני כן היו כאילו מחוץ לתחום.

"כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך ואמרת אוכלה בשר" (דברים יב כ)
"שהגבול יתרחב לך, ותוכל להכניס בקרבך יותר מלפנים, שמה שהיה לפנים למעלה מתפיסת שכלך - יכנס עתה בתוך היקף שכלך ותראה בו את הכבוד שמים שנמצא בו" (סוד ישרים עה"ת תניינא ראה) "...התרחבות והתפשטות גבול הקדושה. וזה גורם שגם העצה שבלבו תתפשט חוץ לגבולה ותתרחב דעתו" (שם משמואל ראה תרע"ה עמ' צג): "הרחבת הגבול של כל אחד ואחד... כי מסת ההתפשטות הקדושה והענין האלוקי בתוכה (שם משמואל ראה תרע"ה עמ' קב).
כך שמה שנחשב היום לאונס גמור או לשוגג הקרוב לאונס - יחשב לשוגג גמור, ואזי יתרבו אלה הנדרשים לנוס אל עיר המקלט.

"שלוש טעויות עתיד שרו של רומי לטעות... טועה שאינה קוטלת אלא שוגג והוא מזיד היה..." (מכות יב). "שרו של רומי - ...כשיגיע הקץ להחרב" (רש"י) "וידוע כי שרו של אדום הוא ס"מ הוא שטן (בי"ב ט"ז). הוא יצה"ר..." (אוה"ח הק' דברים יט יא)

כי ברור וכתוב מפורש בתורה שקוטלת רק בשוגג ולא במזיד ומה יש לטעות!:

ושרו של רומי, מתוך רשעותם של אוה"ע, אצלם תשתנה הרגישות בכיוון הפוך ועל דבר מזיד יאמרו שהוא שוגג או אנוס. הנאצים ימ"ש שטענו שרק מילאו פקודות או כחיות דעאש שנראה להם פשוט לשחוט את בני עמם.